

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Factors Affecting to Success of Community Rice Center Operation
in PhraNakhon Si Ayutthaya Province

อรพิน นิชานาน (Aorapin Nichamnan)¹ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalernsak Toomhirun)²

จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน 2) การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน 3) ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน และ 5) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนประชากร คือ ศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 6 แห่ง สมาชิกรวม 161 คนกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 115 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ใช้การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ วิเคราะห์สหสัมพันธ์และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) สมาชิกส่วนใหญ่เพศชาย อายุเฉลี่ย 55.74 ปี ระยะเวลาเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 5.10 ปี ผลผลิตข้าวปี 2563/64 ได้แก่ ข้าวคุณภาพดีเฉลี่ย 23,624.37 กก. เมล็ดพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 14,316.67 กก. ใช้ต้นทุนเฉลี่ย 5,598.60 บาทต่อไร่ 2) การดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผน การประสานงาน การควบคุมคุณภาพ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสำเร็จในการดำเนินงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการพัฒนาคุณภาพและการบริหารกลุ่ม และการจัดทำแปลงผลิต เมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ คือ การควบคุมคุณภาพ และการประสานงาน 4) ปัญหาการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยพบปัญหาการควบคุมคุณภาพเป็นปัญหามากที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการดำเนินงานเกี่ยวกับการประสานงานมากที่สุด 5) แนวทางการส่งเสริมโดยการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน สำหรับถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับข้าวให้กับศูนย์ข้าวชุมชน ผ่านวิธีการแบบผสมผสาน

คำสำคัญ ศูนย์ข้าวชุมชน การดำเนินงาน ความสำเร็จ แนวทางการส่งเสริม

¹นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร) แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Jaeworapin@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The purposes of this research were to study 1) general, social, and economic data of community rice center members 2) the operation of community rice center 3) success in the operation of community rice center 4) problems and suggestions in the extension of the operation of community rice center and 5) the analysis of the extension guidelines in the operation of the community rice center. The population was 161 members from 6 community rice centers in Phra Nakhon Si Ayutthaya province. The sample size of 115 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, maximum value, minimum value, mean, standard deviation, ranking, correlation analysis, and multiple regression analysis. The results of the research found out that 1) most of the members were male with the average age of 55.74 years old and had the average membership time of 5.10 years. The rice productivity of the year 2020/21 was such as the average good quality rice of 23,624.37 kg. average rice seeds of 14,316.67 kg., and average production cost of 5,598.60 Baht/Rai. 2) The operations included planning, cooperation, quality control, operation, management, overall, were at the high level. 3) Successes in the operation, overall, were at the high level which the group development and group management and rice seed production. represented the success. creation, which, overall, at the high level. Factors related to success were such as quality control and coordination. 3) In the operation, the most influential factors toward success were quality control and cooperation. 4) Problems regarding quality control were the most problematic issue. They suggested the operational extension regarding the coordination at the highest level. 4) problems in the operation, overall, were at the lowest level. The most problematic issue was on quality control. Suggestion would be about the cooperative at the highest level. 5) Extension guidelines by integrating among agencies for knowledge transfer about rice to community rice center through mixed methods.

Keywords: Community Rice Center, Operation, Success, Extension guideline

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักของประชากรกว่าครึ่งโลก ประเทศไทยเคยครองอันดับ 1 ผู้ส่งออกข้าวในตลาดโลก แต่ในระยะหลังมีประเทศที่พัฒนาการผลิตข้าวมาเป็นคู่แข่ง อย่างเช่น ประเทศเวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน และจีน ที่เปลี่ยนจากประเทศนำเข้าเป็นประเทศคู่แข่งในการส่งออก ปัญหาหลักที่ยังพบในการผลิตข้าวของไทยคือผลผลิตเฉลี่ยข้าวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับประเทศต่างๆ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านคุณภาพ ผลผลิตไม่สม่ำเสมอ ทำให้จำหน่ายข้าวได้ราคาต่ำ ส่งผลให้ชาวนามีรายได้เฉลี่ยต่ำเมื่อเทียบกับการทำการเกษตรอื่น จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรสังคมครัวเรือนเกษตรปีเพาะปลูก 2560/61 พบว่า ชาวนาไทยที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศมีค่าตอบแทนรายได้ต่ำกว่าการประกอบอาชีพอื่น โดยได้สรุปรายได้ – รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร จำแนกตามประเภทฟาร์ม โดยรายได้สุทธิทางการเกษตรของครัวเรือนชาวนาไทย 59,071 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ต่ำกว่า ครัวเรือนปลูกพืชไร่ ซึ่งมีรายได้สุทธิทางการเกษตร 61,845 บาท ครัวเรือนปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น 60,282 บาท ครัวเรือนปลูกสัตว์ 84,829 บาท และครัวเรือนเลี้ยงสัตว์น้ำ 90,255 บาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ปัจจุบันประเทศไทยมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 4.1 ล้านครัวเรือน มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีและนาปรังรวมประมาณ 70 ล้านไร่ (ข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563) มีความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวรวม 1,374.6 ล้านตัน แบ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรเก็บไว้ใช้เองประมาณ 0.6756 ล้านตัน และเมล็ดพันธุ์ที่ต้องการซื้อนอกเหนือ จากเก็บไว้ใช้เอง จำนวน 0.699 ล้านตัน แบ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตโดยภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ กรมการข้าว ผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์ขยาย 0.86 ล้านตัน สหกรณ์การเกษตร ผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย 0.30 ล้านตัน ศูนย์ข้าวชุมชน ผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย 0.156 ล้านตัน และเอกชนผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นพันธุ์จำหน่าย 0.3 ล้านตัน ยังขาดเมล็ดพันธุ์ข้าว ที่จำเป็นต้องใช้อีก 0.127 ล้านตัน (กรมการข้าว, 2563) โดยเกษตรกรที่ยังเข้าไม่ถึงเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีเหล่านี้จำเป็นต้องใช้เมล็ดพันธุ์ด้อยคุณภาพ มาใช้เพาะปลูกแทน ทำให้ผลผลิตข้าวไม่ตีปริมาณผลผลิตต่ำ เกิดปัญหาข้าวแดง ข้าววัชพืช ข้าวติดข้าวแดง ส่งผลต่อคุณภาพผลผลิต ขายไม่ได้ราคาเป็นปัญหาของประเทศ

กรมการข้าวในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลงานด้านการผลิตข้าวและการพัฒนาชาวนา ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมกลุ่มจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวของประเทศ และในแผนปฏิบัติการระยะ 20 ปี ของกรมการข้าว (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ รวมถึงความเชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 นโยบายของรัฐบาล แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และบริบทที่เกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตข้าวและชาวนา ซึ่งได้จัดทำยุทธศาสตร์ข้าวไทยด้านการผลิตปี 2563 - 2567 ภายใต้วิสัยทัศน์ “ไทยเป็นผู้นำการผลิต การตลาดข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวคุณภาพของโลก” ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนาและองค์กรชาวนา พึ่งพาตนเองได้ มีรายได้เพียงพอและอยู่ดีมีสุข และกำหนดเป้าหมายให้มีชุมชนข้าว ซึ่งประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรข้าว วิสาหกิจชุมชนข้าว ศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มชาวนา มีความเข้มแข็งในระดับมาตรฐานไม่น้อยกว่า 10,000 กลุ่ม และได้มีการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 กิจกรรมหลักการเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน

ศูนย์ข้าวชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนขึ้นตั้งแต่ปี 2543 เพื่อเป็นศูนย์กลางชาวนาในด้านการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไปสู่ชาวนาในชุมชนเป็นจุดสาธิตเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าว รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการพัฒนาข้าวของชุมชนดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน ปัจจุบันการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนและการดำเนินงานได้มีระเบียบกรมการข้าวว่าด้วยศูนย์ข้าวชุมชน พ.ศ. 2560 ส่งผลให้มีการรวมกลุ่มและการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

ปัจจุบันกรมการข้าวได้ให้การรับรองการขึ้นทะเบียนศูนย์ข้าวชุมชนแล้ว จำนวน 2,478 แห่ง ใน 74 จังหวัดทั่วประเทศ (ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2564) ภายใต้การกำกับดูแลโดยกรมการข้าว ได้เชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับผู้แทนของศูนย์ข้าวชุมชน โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ข้าวชุมชนในทุกระดับ และมีการสร้างภาคีเครือข่ายของคณะกรรมการในระดับต่างๆ ได้แก่ ระดับศูนย์ จังหวัด เขตและประเทศ เปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาข้าว ช่วยให้ผู้ชุมชนและองค์กรชำนานเกิดความเข้มแข็งยั่งยืน และเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน มีความเรียบร้อย มีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการดำเนินงานในกสนับสนุนและติดตามกำกับดูแล จึงได้วางระเบียบอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (กรมการข้าว, 2564) ซึ่งได้ให้ความหมาย "ศูนย์ข้าวชุมชน" คือ องค์กรของชาวนาที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาข้าวและชาวนาในระดับชุมชน และได้ขึ้นทะเบียนกับกรมการข้าวเรียกโดยย่อว่า "ศชช." ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Community Rice Center (CRC)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคกลางตอนล่าง ซึ่งอดีตราชธานีของไทยมีหลักฐานของการเป็นเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 – 18 และเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารดังคำขวัญประจำจังหวัดที่กล่าวว่า "ราชธานีเก่า อู่ข้าว อู่น้ำ เลิศล้ำกานท์กวีคนดีศรีอยุธยา เลอคุณค่ามรดกโลก" โดยข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีครัวเรือนผู้ถือครองการเกษตรและประกอบอาชีพทำการเกษตร ทั้งสิ้น 45,020 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มีพื้นที่ปลูกข้าว 872,240.50 ไร่ จากพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 1,597,900 ไร่ และข้อมูลจากสำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว พบว่า มีศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ขึ้นทะเบียนกับกรมการข้าว ตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน (วันที่ 30 กันยายน 2564) มีจำนวนทั้งสิ้น 29 แห่ง โดยกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอต่างๆ รวม 10 อำเภอ และมีศูนย์ข้าวชุมชนที่ผ่านเกณฑ์เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 กิจกรรมหลักการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน 6 แห่ง แต่ถึงอย่างไรยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนว่า ศูนย์ข้าวชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ มีการดำเนินงาน มีประสบปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งสามารถวางแผน การดำเนินงานให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอและกระจายเมล็ดพันธุ์สู่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องสืบไป

วัตถุประสงค์

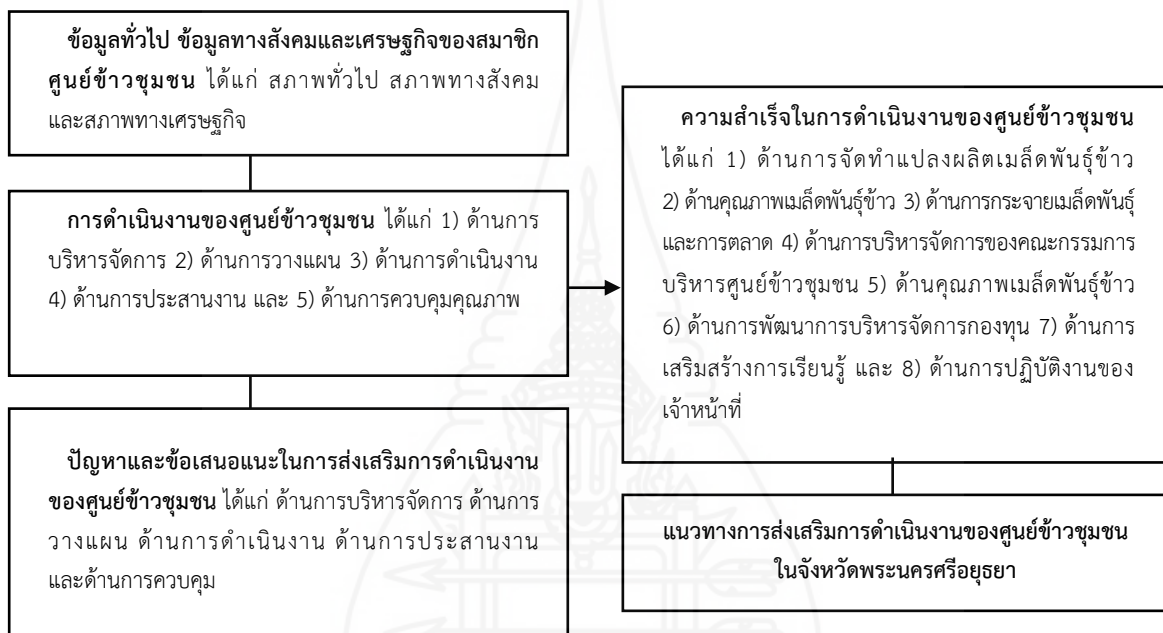
1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน
2. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
3. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน
5. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ บริบทพื้นที่ ทฤษฎีการบริหารจัดการ การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การดำเนินงาน ได้แก่ การบริหารจัดการ การวางแผน การดำเนินการประสานงานและการควบคุมคุณภาพ มีอย่างน้อย 1 ด้านที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563 จำนวน 6 แห่ง สมาชิกรวม 161 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวน 115 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ตอนที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ตอนที่ 3 ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ 59.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 40.9 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.74 ปี ร้อยละ 54.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.57 ราย มีประสบการณ์ทำนา เฉลี่ย 22.86 ปี ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม เฉลี่ย 5.10 ปี ไม่มีตำแหน่งในชุมชนและส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นในสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนเนื่องจากต้องการเมล็ดข้าวพันธุ์ดีไว้ใช้ มีจำนวนแรงงานในการทำนา ได้แก่ แรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 1.93 ราย แรงงานนอกครัวเรือนหรือจ้างแรงงาน เฉลี่ย 4.00 ราย มีลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้ในการผลิตข้าวแยกเป็นพื้นที่ของตนเองหรือครอบครัว เฉลี่ย 16.17 ไร่ และพื้นที่เช่า เฉลี่ย 27.55 ไร่ โดยจำนวนพื้นที่ที่ใช้ในการผลิตข้าวทั้งหมด เฉลี่ย 28.17 ไร่ ซึ่งได้ผลผลิตข้าวในปี 2563/64 ประกอบด้วยข้าวคุณภาพดี เฉลี่ย 23,624.37 กิโลกรัม เมล็ดพันธุ์ข้าว เฉลี่ย 14,316.67 กิโลกรัม ใช้แหล่งเงินทุนของตนเองในการทำนา มีรายได้จากการขายข้าวคุณภาพดี เฉลี่ย 179,167.90 บาท/ปี จากการขายเมล็ดพันธุ์ เฉลี่ย 119,744.44 บาท/ปี จากการทำการเกษตรอื่น เฉลี่ย 110,764.35 บาท/ปี และรายได้จากนอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 96,962.96 บาท/ปี ใช้ต้นทุนในการผลิตข้าว เฉลี่ย 5,598.60 บาท/ไร่

2. การดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน สมาชิกมีเห็นด้วยเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านและเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน ด้านการควบคุมคุณภาพ ด้านการดำเนินงาน และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

n= 115			
ประเด็นการดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.23	0.462	มาก
2. ด้านการประสานงาน	4.22	0.500	มาก
3. ด้านการควบคุมคุณภาพ	4.15	0.517	มาก
4. ด้านการดำเนินงาน	4.12	0.546	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการ	4.00	0.481	มาก
รวม	4.14		มาก

3. ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน

3.1 ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชน สมาชิกเห็นด้วยในภาพรวมในระดับมาก โดยเห็นว่ามีความสำเร็จด้านการพัฒนากลุ่มและการบริหารกลุ่ม และด้านการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวระดับมากที่สุด ส่วนความสำเร็จ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข่าวชุมชน ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ข่าว
ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ ด้านการกระจายผลิตภัณฑ์และการตลาดในระดับมาก

ตารางที่ 2 ความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

n = 115

ประเด็นความสำเร็จ	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล
1. ด้านการพัฒนาคุณภาพและการบริหารกลุ่ม	4.34	0.496	มากที่สุด
2. ด้านการจัดทำแปลงผลิตผลิตภัณฑ์ข่าว	4.29	0.619	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข่าวชุมชน	4.25	0.498	มาก
4. ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (ทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน)	4.18	0.499	มาก
5. ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ข่าว	4.14	0.558	มาก
6. ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน	4.13	0.595	มาก
7. ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้	4.12	0.523	มาก
8. ด้านการกระจายผลิตภัณฑ์และการตลาด	4.04	0.612	มาก
รวม	4.19		มาก

แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานกับความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์ข่าวชุมชน

1) ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนโดยใช้ค่าวิเคราะห์สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างการดำเนินงาน (ตัวแปรอิสระ) กับปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน (ตัวแปรตาม) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

n = 115

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	p-value	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านการควบคุมคุณภาพ	.584**	.000	ปานกลาง
2. ด้านการประสานงาน	.573**	.000	ปานกลาง
3. ด้านการดำเนินงาน	.542**	.000	ปานกลาง
4. ด้านการวางแผน	.531**	.000	ปานกลาง
5. ด้านการบริหารจัดการ	.362**	.000	ต่ำ

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ระดับความสัมพันธ์ ค่าระหว่าง $\pm 0.21 - \pm 0.40$ = ต่ำ และค่าระหว่าง $\pm 0.41 - \pm 0.60$ = ปานกลาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

จากตารางที่ 3 พบว่าการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพ ด้านการประสานงาน ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนในระดับปานกลาง ส่วนด้านการบริหารจัดการ มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงาน (ตัวแปรอิสระ) กับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน (ตัวแปรตาม) ซึ่งใช้การคำนวณใช้วิธี Stepwise regression ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	1.636	.294		5.556	.000**
ด้านการควบคุมคุณภาพ (x ₅)	.315	.081	.369	3.909	.000**
ด้านการประสานงาน(x ₄)	.298	.083	.337	3.570	.001**

R=.639, Adjusted R²=.398, SEE = 0.34335 , F = 38.715

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพ (x₅) และด้านการประสานงาน (x₄) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 39.8 และสร้างสมการพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินงานในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$(Z_{\text{ความสำเร็จในการดำเนินงาน}}) = 0.369 (Z_{x_5}) + 0.337 (Z_{x_4})$$

ทั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าศูนย์ข่าวชุมชนมีการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพที่ดี มีการประสานงานภายในศูนย์ข่าวชุมชน หรือระหว่างศูนย์ข่าวชุมชน หรือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนมากขึ้น

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

4.1 ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยมีปัญหาด้านการควบคุมคุณภาพ มากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ด้านการวางแผน ด้านการประสานงาน และด้านการดำเนินงานดังแสดงในตารางที่ 5

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 5 ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

n = 115

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล
1. ด้านการควบคุมคุณภาพ	2.09	0.828	น้อยที่สุด
2. ด้านการบริหารจัดการ	1.94	0.643	น้อยที่สุด
3. ด้านการวางแผน	1.84	0.787	น้อยที่สุด
4. ด้านการประสานงาน	1.74	0.835	น้อยที่สุด
5. ด้านการดำเนินงาน	1.61	0.885	น้อยที่สุด
รวม	1.84		น้อยที่สุด

แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

4.2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน สมาชิกมีความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ในภาพรวมรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะด้านการประสานงาน มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการบริหารจัดการ และด้านการควบคุมคุณภาพ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

n = 115

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ค่าเฉลี่ย	SD	แปลผล
1. ด้านการบริหารจัดการ	4.12	0.832	มากที่สุด
2. ด้านการวางแผน	4.17	0.736	มาก
3. ด้านการดำเนินงาน	4.14	0.635	มากที่สุด
4. ด้านการประสานงาน	4.32	0.606	มากที่สุด
5. ด้านการควบคุมคุณภาพ	4.10	0.738	น้อย
รวม	4.17		มากที่สุด

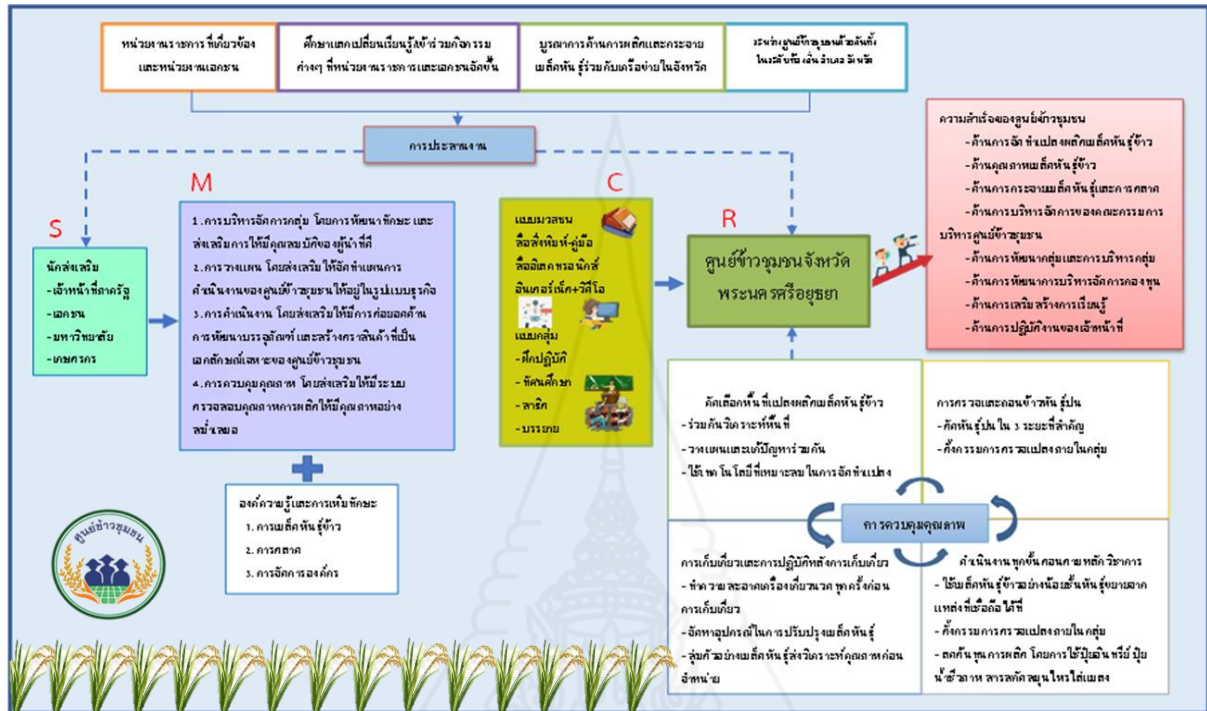
แปลผล 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก 4.21-5.00 = มากที่สุด

5. วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน โดยใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน ความสำเร็จในการดำเนินงาน ปัญหาและข้อเสนอในการสังเคราะห์ข้อมูลและนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร และใช้แบบจำลองการสื่อสารของ เดวิด เบอร์โล ในการสร้างกรอบแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

จากภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน สามารถสรุป ดังนี้

นักส่งเสริม เป็นสื่อบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานงานราชการ เอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกรผู้นำ โดยอาจบูรณาการร่วมกันในการทำหน้าที่นำข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ผู้รับสาร) ซึ่งข้อมูลข่าวสารที่นักส่งเสริมนำไปถ่ายทอดให้กับผู้รับสาร จะเป็นเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน โดยประเด็นที่ต้องดำเนินการส่งเสริมเป็นอันดับแรกคือ (1) การบริหารจัดการกลุ่ม โดยการพัฒนาทักษะและส่งเสริมผู้นำให้มีคุณสมบัติของผู้นำที่ดี (2) การวางแผน โดยส่งเสริมให้จัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนให้อยู่ในรูปแบบธุรกิจ (3) การดำเนินงาน โดยส่งเสริมให้มีการต่อยอดด้านการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และสร้างตราสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของศูนย์ข่าวชุมชน และ (4) การควบคุมคุณภาพ โดยส่งเสริมให้มีระบบตรวจสอบคุณภาพการผลิตให้มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ

สำหรับเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตพันธุ์ข้าว การตลาด และการจัดการองค์กร ให้พิจารณานักส่งเสริมส่งเสริมองค์ความรู้และพัฒนาทักษะเพิ่มเติมตามความต้องการของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้กับผู้รับสารของนักส่งเสริมจะผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ เช่น (1) สื่อแบบมวลชน ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นคู่มือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอินเทอร์เน็ตและวีดิทัศน์ (2) สื่อแบบกลุ่ม ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ การทัศนศึกษา การสาธิต และบรรยาย ทั้งนี้ นักส่งเสริมและผู้รับสารต้องมีการประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้คำแนะนำให้คำปรึกษาในการการดำเนินงาน มีการติดตามประเมินผล

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

การดำเนินงานรวมไปถึงการร่วมกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน สำหรับสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกิจกรรมของกลุ่มด้วย เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชน

สมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนร้อยละ 59.1 เป็นเพศชาย ร้อยละ 40.9 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.7 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.57 ราย และมีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 22.86 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัดส่วนเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ยังอยู่ในช่วงวัยกลางคน วัยทำงาน ยังมีแรงมีกำลังในการทำงาน พร้อมทั้งจะพัฒนาและดำเนินงานต่างๆ ของศูนย์ข่าวชุมชนได้ ถึงแม้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาไม่สูงมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปานทิพย์ วงศ์แก้ว (2556) ที่ได้ศึกษาศักยภาพการผลิตข้าวของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนตามระบบเกษตรที่เหมาะสมในเขตที่ราบเชิงเขา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า สมาชิกที่ผลิตข้าวตามระบบเกษตรที่เหมาะสม ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 50.38 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.09 คน ซึ่งใกล้เคียงกับส่วนสมาชิกที่ผลิตข้าวทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.65 คนสอดคล้องกับชลธิชา เขียวชาญ (2555) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน จังหวัดราชบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.61 ปี จบการศึกษาด้านต่ำกว่าหรือระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.41 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 1.93 ราย แรงงานนอกครัวเรือนหรือจ้างแรงงาน เฉลี่ย 4.00 ราย มีพื้นที่ผลิตข้าวทั้งหมด เฉลี่ย 28.17 ไร่ ในฤดูกาลผลิตปี 2563/64 มีผลผลิตข้าวคุณภาพดี เฉลี่ย 23,624.37 กก. เมล็ดพันธุ์ข้าว เฉลี่ย 14,316.67 กก. มีรายได้จากการขายข้าวคุณภาพดี เฉลี่ย 179,167.90 บาท/ปี ขายเมล็ดพันธุ์ เฉลี่ย 119,744.44บาท/ปี จะเห็นว่า รายได้จากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าวมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากการขายข้าวคุณภาพดี เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของผลผลิตข้าวคุณภาพดีกับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีสัดส่วนแตกต่างกันค่อนข้างสูง ส่วนต้นทุนในการผลิตข้าวของสมาชิก เฉลี่ย 5,598.60 บาท/ไร่ ซึ่งสอดคล้องกับจิรวรรณ กมลศิลป์ (2560) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข่าวชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สมาชิกที่ศูนย์ข่าวชุมชนได้รับรางวัลมีต้นทุนการผลิตข้าว ปี 2560 เฉลี่ย 5,191.82 บาท/ไร่ นอกจากนี้ สมาชิกยังใช้แหล่งเงินทุนของตนเองในการทำนา แตกต่างจาก ศาสตรา จันทรไทร (2557) ที่ได้ศึกษาการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนในจังหวัดนครพนม พบว่า สมาชิกศูนย์ข่าวชุมชนเกือบทั้งหมดใช้เงินทุนหลักจากการกู้ยืม ธ.ก.ส.

2. การดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการและประสานงาน และด้านการควบคุมคุณภาพ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับกิตติพงศ์ รื่นงาม (2559) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการของศูนย์ข่าวชุมชน ตำบลช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยพบว่า การดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนประกอบด้วย 5 ด้วย ได้แก่ 1) ด้านกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม สมาชิกจะต้องให้ความร่วมมือ คณะกรรมการมีวิสัยทัศน์ มีแผนการดำเนินการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านการผลิต มีพื้นที่แปลงพันธุ์ มีการคัดพันธุ์ป้อนอย่างต่อเนื่อง มีการทำความสะอาดเครื่องนวดก่อนสีข้าวเมล็ดพันธุ์ มีการส่งตัวอย่างให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวสกลนครตรวจสอบและรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ดี 3) ด้านการตลาด มีการกำหนดเป้าหมายการกระจายพันธุ์ในแต่ละปี และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

นำไปใช้มีความน่าเชื่อถือ 4) ด้านการเรียนรู้ สมาชิกทั้งหมดได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาดูงาน 5) กองทุนหมุนเวียน มีคณะกรรมการบริหารกองทุนมีระเบียบข้อบังคับบริหารกองทุน มีปันผล มีการตรวจสอบบัญชีกองทุนและมีสรุปผลการดำเนินงานทุกปี

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำเร็จในการดำเนินงาน ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว 2) ด้านคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว 3) ด้านการกระจายเมล็ดพันธุ์และการตลาด 4) ด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ข่าวชุมชน 5) ด้านการพัฒนากลุ่มและการบริหารกลุ่ม 6) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน 7) ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้ และ 8) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ การดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ประกอบด้วย 5 ด้าน ยังมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนทุกด้าน โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน ซึ่งแตกต่างจากจิตติพัฒน์ จำเริญเจือ (2557) ที่ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ความยั่งยืน พบว่า มีแนวทางในการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ความยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาด้านการเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่กับสมาชิกกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่มพึ่งพากันแบบครอบครัวเสมือนพี่กับน้องการเพิ่มมูลค่าด้วยการแปรรูปเมล็ดพันธุ์การมีตลาดรองรับที่ยั่งยืน ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน มีจำนวน 2 ปัจจัย คือ (1) การดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพ โดยการคัดเลือกพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม ควบคุมการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวไม่ให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพเมล็ดพันธุ์ และการเกิดข้าวพันธุ์ปนหลังการเก็บเกี่ยว จะทำให้ศูนย์ข่าวชุมชนสามารถรักษาคุณภาพ สร้างความน่าเชื่อถือให้กลุ่มลูกค้าได้ และ (2) การดำเนินงานด้านการประสานงาน โดยการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการและสมาชิกได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานราชการและเอกชนจัดขึ้น รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานเอกชนอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ศูนย์ข่าวชุมชนเกิดการสร้างเครือข่าย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งแตกต่างจากรัฐธนินท์ อัมรินทร์ (2556) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข่าวชุมชน กรณีศึกษาบ้านนาชุม ตำบลสระสมิง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่พบว่า ด้านการตลาด ที่มีแผนการจำหน่าย มีการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน มีการตั้งกรรมการฝ่ายการตลาด มีวิธีการขายหลายชนิด การใช้กลุ่มเป็นตัวกลางในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ศูนย์ข่าวชุมชนบ้านนาชุมมีความเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้เกี่ยวข้อง

1) ภาพรวมความสำเร็จของศูนย์ข่าวชุมชนอยู่ในระดับมาก เนื่องจากยังพบปัญหาด้านการควบคุมคุณภาพมากที่สุด คือการดำเนินงานเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในทุกขั้นตอนยังขาดระบบการจัดการและการควบคุมการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการดังนั้นคณะกรรมการบริหารหรือสมาชิกจึงต้องมีการศึกษาอบรมเพิ่มเติม อาจใช้วิธีคัดเลือกตัวแทนกลุ่มที่มีความสนใจ โดยจะต้องกลับมาถ่ายทอดให้สมาชิก และสามารถวางระบบการจัดการสำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในเป็นไปตามหลักวิชาการได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

2) ศูนย์ข่าวชุมชนมีศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว แต่ยังมีอุปสรรคปัญหาด้านการตลาดจึงควรศึกษาด้านการตลาดเพิ่มมากขึ้น เพิ่มตลาดให้เพิ่มมากขึ้น คณะกรรมการและสมาชิกควรเข้ามามีส่วนร่วมในการหาตลาด โดยบูรณาการหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

3) ด้านการควบคุมคุณภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม สมาชิกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพิ่มมากขึ้นโดยคณะกรรมการกลุ่ม/ผู้นำต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น สอบถามความต้องการการได้รับความรู้ของสมาชิกเพื่อให้ตรงตามความต้องการ จัดการประชุมที่น่าสนใจ จัดสวัสดิการให้สมาชิกอย่างทั่วถึง

4) ด้านการประสานงาน ศูนย์ข่าวชุมชนควรมีการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ และเครือข่ายศูนย์ข่าวชุมชนเพิ่มมากขึ้นควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและก่อให้เกิดความเข้มแข็ง

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) ศูนย์ข่าวชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการข้าว เจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่อาจไม่เพียงพอจึงควรประสานงานหรือบูรณาการร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการลงพื้นที่ติดตามและร่วมกิจกรรมกับกลุ่มให้เกิดความต่อเนื่อง

2) กรมการข้าวควรเพิ่มหลักสูตรฝึกอบรมในเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การตลาด ให้ศูนย์ข่าวชุมชน โดยเลือกใช้สื่อแบบผสมผสาน มีการบรรยาย ฝึกปฏิบัติ สาธิต เพื่อให้ได้เห็นภาพและได้ทดลองทำโดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) หน่วยงานภาครัฐควรมีการประสานงานกับหน่วยงานเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาศูนย์ข่าวชุมชน

4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อให้สามารถช่วยเหลือดูแลถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันได้โดยมีการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชนในกลุ่มอื่นๆ หรือในภูมิภาคอื่น
2) ควรมีการศึกษาศูนย์ข่าวชุมชนในรูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยให้คนชุมชนร่วมในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการสร้างความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ข่าวชุมชน

3) ควรมีการศึกษาตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข่าวชุมชนเพื่อหาแนวทางการพัฒนาตลาดเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2557). คู่มือโครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพศูนย์ข่าวชุมชนปี 2557. กรุงเทพมหานคร.

_____. (2560). ระเบียบกรมการข้าวว่าด้วยศูนย์ข่าวชุมชน พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนธรรมการพิมพ์.

กิตติพงษ์รัตน์งาม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการของศูนย์ข่าวชุมชน ตำบลช้างมิ่ง อำเภอรอนนาคิม จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ไม่ได้อัปโหลด) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

กมลรัตน์ ฉิมพาลี. (2554). การวิเคราะห์การถดถอย. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2565,

จาก <https://krupumbiokamonrat.files.wordpress.com/>

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

- จิตติพัฒน์ จำเริญเจือ. (2557). แนวทางการพัฒนาการจัดการศูนย์ส่งเสริมเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิรวรรณ กมลศิลป์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ชลธิชา เขียวชาญ. (2555). ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทะเบียนเกษตรกร, กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2564, จาก <http://farmer.doae.go.th>
- ปานทิพย์ วงษ์แก้ว. (2556). ศักยภาพการผลิตข้าวของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในเขตที่ราบเชิงเขา จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาส่งเสริมการเกษตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รัฐนันท์ อัมมินทร์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของศูนย์ข้าวชุมชน กรณีศึกษาบ้านนาชุมตาบลสระสมิง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ศาสดา จันทรไทร. (2557). การปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนคร วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- สำนักงานสถิติจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2563). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.http://osthailand.nic.go.th>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2565, จาก <http://www.oae.go.th/view/1/ภาวะการเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงาน/TH-TH>.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว. (2564). โครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ข้าวไทยด้านการผลิต ปี 2563 – 2567. _____ (2562). แผนปฏิบัติราชการระยะ 20 ปี ของกรมการข้าว (พ.ศ. 2561 – 2580).
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2564). สถิติจำนวนประชากร. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2565, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>
- สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว. (2563). คู่มือดำเนินงานกิจกรรมหลักเสริมสร้างศักยภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของศูนย์ข้าวชุมชน โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ปี 2563.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper and Row Publications.